

A wooden sculpture of St. Christopher, a large bearded man with a red tunic and blue cloak, carrying a small child on his shoulders. The child is holding a yellow fruit. The man holds a long wooden staff in his left hand. The sculpture is set against a dark background.

Skt. Kristoffer

Historien om en helgenfigur
– et lille billedhæfte om træskærerens arbejde
i middelalderen og om helgenen Skt. Kristoffer

Tekst af Nikolaj Itenov

Skt.Kristoffer

Historien om en helgenfigur

Tekst: Nikolaj Itenov

Billeder: Bornholms Middelaldercenter

© Bornholms Middelaldercenter 2010

Rågelundsgård · Stangevej 1 · Østerlars · 3760 Gudhjem · Danmark

Telefon +45 5649 8319

www.bornholmsmiddelaldercenter.dk

Skt. Christophorus eller Kristoffer betyder kristusbæreren. Han var ifølge legenden en kæmpe, der kun ville tjene verdens mægtigste hersker. Han søgte blandt konger og kejsere. Hvis han fandt dem svage, slog han dem ihjel.

En dag fortalte en gammel mand at han skulle søge blandt jævne mennesker og foreslog ham at slå sig ned som færgemand. Det gjorde Kristoffer, og på grund af sin højde kunne han nøjes med at tage folk, der skulle over floden, op på sin ryg.

En dag står en lille dreng foran ham og beder om at blive taget med over. Kristoffer tager ham på ryggen og vader ud i floden.

Men midtvejs ude bliver drengen tungere og tungere. Til sidst må Kristoffer opgive at bære ham. I det samme springer hans vandrestav i knop, og den lille dreng forvandler sig til den voksne Jesus. Kristoffer erkender sin overmand og lover aldrig at have anden herre.

Her er den lindetræskævla som skal blive en Skt. Kristoffer figur

.....
Skt. Christoffer er også en såkaldt bratdødshelgen—når man dør pludseligt uden sakramente. Ikke sådan forstået at han beskytter mod den egentlige død, men han sørger for at man kommer i himlen, selvom man ikke har bekendt sine synder. Som færgemand har han simpelthen samme rolle som de antikke grækere's gud Charon som færger de døde over floden Styx.

I middelhavslandene og i det protestantiske England, er Kristoffer foretrukket blandt bilister og en Kristoffer-medaljon er lige så fast inventar som et Wunderbaum.

Skt. Christoffer er de rejsendes beskytter

Helgenfigurer fandtes i massevis i de danske kirker, både i hovedaltertavlen, samt i sidealtre rundt omkring i kirkeskibet. Ud over i kirkerne fandtes de også i rigt mål i det offentlige rum.

I begyndelsen er træblokken så tung at man ikke behøver at spænde den fast. Den ligger bare på bordet

.....
Christoffer ville typisk være opstillet langs vejene, ligesom Skt. Gertrud, som ligeledes var de rejsendes beskytter. Det er derfor man siger at "glansen gik af Skt. Gertrud."

Nu begynder figuren at tage form

Middelalderens billedskærværksteder hørte som regel til i de større købstæder, og de største lå i udlandet, så som Lübeck, hvor man ofte havde en så systematiseret produktion at det mindede om industri.

Det er vigtigt at man lader en del af blokken stå tilbage i toppen og i bunden – så har den noget at støtte på

Det er meget, der skal skæres væk

Ofte tilføjede man elementer af træ til figuren: vandrestav, hænder, jesusbarn etc. Især for hændernes vedkommende var det vigtigt da åreretningen næsten altid gik på tværs, og derfor gjorde dem særdeles skønelig. Andre ting skulle være runde og var lettere at dreje på en drejebænk. Og da det hele alligevel skulle males, havde man et ret afslappet forhold til applikationer.

Der er spåner nok til en lille sti.
I middelalderen var man god til at
genbruge ting

Her skæres benene fri.
Man begynder også at kunne ane jesusbar-
net

Nu er figuren så let at den skal spændes fast

For at fjerne spændingerne i træet udhuler man næsten altid figuren

.....
Billedskæreren arbejdede næsten altid i frisk træ, og næsten altid i egetræ. Fordi det er så holdbart mod råd og svamp. Her er det lind der arbejdes med. Lind var normalt at bruge længere sydpå.

Nu er figuren færdigskåret
– så skal den bemales

Nu skal figuren forlimes – det får malingen til at binde bedre

.....

Man malede stort set alt træarbejde i middelalderen, dels på grund af den beskyttelse det giver, men i langt højere grad fordi man betragtede træ som et tarveligt materiale som passende kunne gemmes af vejen med kostbar maling. Først da der begynder at komme tropisk træ fra kolonierne i begyndelse af 1600-tallet bliver træ et statussymbol. I vore dage er vort hjemlige træ så dyrt, at vi synes det er smukt.

Limen består af gelatine - det samme som sky til rullepølsemeden, eller vingummier er lavet af. Først skal det knuses, så skal det blandes med vand og varmes

Nu skal figuren krideres. Man hælder kridt ned i skyen, så får man en hvid maling som hedder kridering

Den skal have mange lag

Når man kriderer, forsvinder nogle af de små detaljer. Derfor graverer man, så de kommer frem igen

Til sidst skal den poleres. Man havde ikke sandpapir i middelalderen, så man brugte skavgræs (en padderokketype), rødspætteskind eller hajskind

Nu skal figuren bare have "det glatte lag" med farve

Men først skal farven rives, så den bliver helt finkornet

.....

Al maling består af et bindemiddel og et pigment. Pigmenter er de små farvekorn som giver malingen sin farve. Bindemidlet fæstner pigmenterne til underlaget som en lim.

Så bliver den også blandet med varm sky

Det er svært at nå ind i alle krinkelkroge

Pigmenter var ofte mineraler og lerjord eller fremkommet ved simple kemiske processer. Nogle af mineralerne kom helt fra østen ad silkevejen. Nogle var endda halvædelsten: Azurit, Malakit og Lapis lazuli. De skulle stødes i en morter og siden males til et fint pulver. Denne proces kaldes "at rive farve".

Nu skal figuren bare have taget "toppen" af

Til sidst får figuren en gang linoliefernis – det gør malingen vandtæt. Det var kun figurer der stod udendørs der fik feris

*Kalkmaleri af Skt. Kristoffer
Bregninge Kirke, Sjælland*

"When you travel, you experience, in a very practical way, the art of re-birth. You confront completely new situations, the day passes more slowly, and on most journeys you don't even understand the language the people speak... And you accept any small favour from the gods with great delight, as if it were an episode you would remember for the rest of your life"

Paulo Coelho, *The Pilgrimage*

Bornholms Middelaldercenter 2010
Stangevej 1 · Østerlars · 3760 Gudhjem
Telefon +45 5649 8319 · Fax +45 5649 8650
www.bornholmsmiddelaldercenter.dk